

Henrik Ibsen

- A modern dráma megteremtői közé tartozik: a korban a polgári élet hétköznapijainak bemutatása újszerűnek számított.
- Írói pályája történelmi drámákkal indult (*Peer Gynt*, 1867), az 1870-es évektől születtek a **naturalizmus** és **szimbolizmus** hatását mutató művei (pl. *Nóra / Babaszoba, A vadkacsa*).
- Drámáinak központi témája az **önmegvalósítás lehetősége** és az öncsalás, az **élethazugság** szükségessége.
- Műveit egy **központi, többértelmű szimbólum** köré szervezi.

IBSEN: NÓRA (BABAHAZ)

Műfaja: Analitikus dráma

Az analitikus dráma elemző dráma, a drámai szerkesztés egyik fő módszerét alkalmazó drámai mű, melyben az alapkönfliktust okozó esemény a darab kezdetekor már megtörtént, de ennek múltbeli okai nem, vagy nem mind derülnek ki az első felvonásban, hanem fokozatosan derül fény rájuk, így lendítik előre a jelenben játszódó cselekményt, amelynek lényege a múlt feltárulásának folyamata.

Színmű v. középfasúlyú dráma: olyan dráma, ahol a szereplők nem képviselnek abszolút pozitív vagy negatív értékeket és a végjátékban sem történik tragikus értékvesztés. Torvaldot nem vezette rossz szándék, ezért nem érti, hogy Nóra miért lép ki a házasságból. Nóra távozása pedig nem jelent tragikus értékpusztulást.

A drámai alaphelyzet

Időpont: december 24. kora délutántól december 26. éjszakáig - szimbolikus: a karácsony a szeretet ünnepe, ekkor hagyja el Nóra a férjét.

Helyszín: Helmerék nappalija

Alaphelyzet: Nóra és Helmer házassága élethazugságra épül. Mindenki szerepet játszik.

Ezt szimbolizálja a harmadik jelenet, amikor Nóra jelmezt, a többiek maszkot öltenek.

Társadalmi problémákat elemez.

Társadalomkritikai perspektívát alkalmaz.

Cselekménye a jelenben játszódik.- múlt: befolyásoló tényező

Hétköznapi embereket és helyzeteket mutat be.

Analitikus dráma – a cselekményt a múltban történt események határozzák meg.

Két világ:

Maszkok világa	Maszk nélküli világ
Nóra, Helmer, Rank doktor	Lindéné, Krogstad
Vannak titkaik	Nincsenek titkaik
Többértelmű beszéd	Egyértelmű beszéd

Két értékrend: Nóra ↔ Helmer

A dráma folyamán a befogadó folyamatosan átértékeli a szereplőkről kialakult képet. – Pl.: A Krogstad iránti kezdeti ellenszenv megváltozik, stb.

A nemek közötti viszony problémáinak megvitatását állítja a középpontba.

Aligha létezik a világ kultúráiban olyan irodalmi mű, mely oly sokat tett a női egyenjogúságért folytatott harc érdekében, mint 'Nóra'.

Helmer: köztisztviselő, álló, felelősségteljes ügyvéd, a társadalom megbecsült tagja. Jóságos családapa, aki eltartja a családot. Szerető férj. a feleségével úgy bánik, mintha az kislány lenne.

Nóra: csinos fiatal nő, aki hálásan eljátssza a kislányszerepet. Engedelmes feleség és anya, akinek az élet komolyabb dolgaival nem kell foglalkozni.

A drámai cselekményt a múltbeli történések irányítják, amikre fokozatosan derül fény. A jelen eseményei miatt kell felidézni a múltat. Ilyen Nóra váltóhamisítása, amit 4 lépésben tudunk meg:

pénzt szerzett, hogy megmentse beteg férjét → kölcsönt vett fel, amit kamatostul kell visszafizetnie → a kölcsönt Krogstad szerezte → váltót írt alá, amire apja nevét hamisította. Krogstad és Lindéné múltja is fokozatosan tárul fel. Ebből következik, hogy a néző folyamatosan átértékeli a szereplőket. Nóra kezdetben elkényeztetett feleségnek tűnik, akiről fokozatosan kiderül, hogy valójában becsületes, áldozatkész ember, aki mindent megtett a családért. Helmer kezdetben szimpatikus, felelősségteljes családapának, szerető férjnek mutatkozik, akiről kiderül, hogy az önelégült magabiztossága mögött valójában gyáva, a gondolkodása közhelyes, kicsinyes.

Krogstad viszont, aki kezdetben ellenszenves zsarolónak tűnik, egyre rokonszenvesebbé válik a darab folyamán.

Drámai viszonyváltás

Krogstad zsarolása az első felvonásban megijeszti Nórát, ám a váltóról Helmer csak a 3. felvonásban szerez tudomást.

Rank doktor figurája a 2. felvonásban válik fontossá, aki a hűséges barát szerepét játssza, ám amikor Nóra hozzá fordulna segítségért, szerelmet vall neki, így az asszony nem kérhet tőle pénzt. Szerepe az, hogy nyomatékosítsa Nóra hűségét.

A harmadik felvonásban Helmernek tudomást kell szerezni a váltóról. Ezt már Nóra is akarja, ezért "veti le a jelmezét," őszintén hiszi, hogy a férje örülni fog, ha megtudja, mit tett érte.

Konfliktus

Torvald azonban kemény büntetést szab ki Nórára. Magából kikelve támad az asszonyra. Amikor visszakapja a hamisított váltót, boldogan "megbocsát" Nórának. Viselkedése a társadalmi elvárásoknak, normáknak megfelelő. Nórát azonban a saját értékrendje, személyisége vezérli. Ekkor döbben rá, hogy a házasságuk élethazugságra épült.

Drámai végjáték

Nórának tisztáznia kell a férjéhez, a gyerekeihez fűződő viszonyát, érzelmeit. Megérti most már, és átértékeli a házasságukat, a mindennapi életüket. Rájön, hogy először az apja, majd a férje játékszere volt, akik gyerekként kezelték. A Helmerrel való közös élete élethazugságra épült, az vezetett el a kapcsolatuk széteséséhez. Nóra azért lép ki a házasságból, hogy az önazonosságát megtalálhassa. Fel kell építenie önmagát ahhoz, hogy a gyerekeinek az anyja, a férjének a társa lehessen. Csak ekkor töltheti be szerepeit a személyiségével összhangban, hitelesen.

A nem hazugságokra épülő világot Krogstad és Lindéné jelenítik meg. Ebben a világban nincsenek maszkok és jelmezek, amit beszélnek, az mindig egyértelmű, nincs a szavaknak mögöttes jelentésük. Nóra eddigi világában a beszéd mást jelentett annak, aki mondta, és mást annak, aki hallgatta.

Rövid tartalom:

Nóra évekkel ezelőtt titokban kölcsönt vett fel, hogy férje megrendült egészségét egy dél-európai utazással helyreállítsa. Annak idején apja nevét hamisította a váltó alá, s a drámai cselekményt ez a múltbéli meggondolatlanság indítja el. Férje, a frissen kinevezett bankigazgató, zavaros múltjáért el akarja bocsátani egyik alkalmazottját, Krogstadot. A kölcsönt ez az egykori zugüggyvéd szerezte, s most zsarolni kezdi Nórát: ha nem veteti vissza a bankba, közli férjével a váltóhamisítást. Az asszony nem tudja más elhatározásra bírni férjét, s lelepleződik. Nem válik valóra az a reménysége sem, hogy Helmer megérti majd tette nemes indítékait. A férj csak a várható botrányt tekinti, s az asszonyt képmutatónak, hazugnak, sőt gonosztevőnek nevezi. Krogstad végül visszalép az ügy nyilvánosságra hozatalától, s így formailag minden rendben volna. Nóra élhetné tovább az életét, férje visszavonta az indulatos vádakát. Ő azonban nem tud úgy tenni, mintha mi sem történt volna, elhagyja férjét. A dráma leghatásosabb jelenete s egyúttal a drámai cselekmény tetőpontja a harmadik felvonás végén található.

A polgári drámában szokatlan konfliktus bontakozik ki: a házasság válságát ezúttal nem harmadik személy feltűnése okozza, hanem a világszemlélet különbözősége. A merész megoldás jelentőségét akkor érthetjük meg

igazán, ha a kortársi világirodalom más alkotásaival összevetjük. A 19. század nagy realista írói abban látták a női erkölcsösség ismervét, ha az asszony a rossz házasságot is szelíden tűrte. Flaubert Bovarinéja és Tolsztoj Karenina Annája már rokonszenvesnek rajzolt lázadók, de mindketten tragikus véget érnek, amikor ki akarnak törni életük kereteiből. Nóra az első nőalak a világirodalomban, aki diadalra viszi a lázadást a polgári házasság látszatra és hazugságra épülő erkölce ellen.

Ibsen Nóra című darabjának tartalma a klasszikus ötös beosztású drámai szerkezet alapján

Expozíció:

A történet elején megismerkedünk Nóra Helmerrel és családjával. Nóra boldog házasságban él férjével, Torvalddal, és gondtalan életet él a látszólag tökéletes otthonban.

Bonyodalom:

Nóra korábbi adósságának titka kerül a felszínre. Annak idején pénzt vett fel egy kölcsönszerződés alapján, hogy Torvaldot megmentse. Ezt a kölcsönt hamisított aláírással biztosította.

Tetőpont:

Krogstad, a kölcsönadó, fenyegeti Nórát, hogy felfedi a titkát Torvald előtt. Krogstad zsarolással próbálja megmenteni saját munkahelyét, amit Torvald fenyeget elvenni tőle. A feszültség tetőfokára hág, amikor Torvald megtudja az igazságot.

Késleltetés:

Torvald reakciója teljesen megváltoztatja Nóra érzéseit a házasságuk iránt. Rájön, hogy Torvald nem szereti őt igazán, csak a családja társadalmi státuszát védi.

Megoldás:

Nóra úgy dönt, hogy elhagyja Torvaldot és gyermekeiket, hogy megtalálja saját identitását és függetlenségét. Ez a döntés radikális és sokkoló a korabeli társadalom számára, de Nóra így látja egyedüli lehetőségét a valódi önmegvalósításra.

Ezzel a szerkezettel Ibsen bemutatja a 19. századi házasságokban rejlő társadalmi és személyes feszültségeket, és a női szerep újragondolására készíti a nézőket.